

การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชา
ประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา*

**Development of a Distance Training Package for Social Studies Teachers
on the Organizing of History Instruction in Schools**

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา และ3) ศึกษาผลการนำชุดฝึกอบรมทางไกลที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูสังคมศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในชั้นประถมศึกษา (ป.1 – 6) และมัธยมศึกษา (ม.1 – 6) ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 1 เขต 2 และเขต 3 จำนวน 80 คน ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา จำนวน 5 หน่วย 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมทางไกล ก่อนและหลังการฝึกอบรม 3) แบบประเมินตนเองของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกล ในการนำความรู้จากชุดฝึกอบรมทางไกล ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา และ4) แบบสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกล ได้แก่ E_1/E_2 และการทดสอบค่าที การวิเคราะห์แบบประเมินตนเองของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า ชุดฝึกอบรมทางไกล สำหรับครูสังคมศึกษา เรื่องการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ที่พัฒนาขึ้นมา 5 หน่วยมีประสิทธิภาพ ดังนี้ หน่วยที่ 1 80.21/81.35 หน่วยที่ 2 78.34/80.54 หน่วยที่ 3 79.29/82.23 หน่วยที่ 4 83.24/85.95 และหน่วยที่ 5 82.87/84.05 ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ จำนวน 3 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 - 3 ส่วนหน่วยที่ 4 - 5 เกินเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมทางไกลหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มตัวอย่างได้รายงานว่าได้นำความรู้จากการศึกษาชุดฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียนในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ชุดฝึกอบรมทางไกล การสอนวิชาประวัติศาสตร์ ครูสังคมศึกษา

* บทความวิจัยเรื่องนี้คัดมาจากเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัย ประจำปี 2553 จัดโดย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2553

Abstract

The purposes of this research were to: (1) develop a distance training package for social studies teachers on the organization of history instruction in schools to meet the 80/80 efficiency criterion; (2) compare the pre-training and post-training learning achievements of trainees who used the distance training package for social studies teachers on the organization of history instruction in schools; and (3) study the effects of using the developed distance training package by trainees in organizing history instruction in their schools.

The employed research sample consisted of 80 social studies teachers who were teaching the Social Studies, Religion and Culture Learning Area at the elementary level (Prathom Suksa 1 – 6) and secondary level (Mathayom Suksa 1 – 6) in schools under the Offices of Bangkok Metropolis Educational Service Area 1, 2, and 3, obtained by stratified random sampling. Research instruments comprised (1) five units of the distance training package for social studies teachers on the organization of history instruction in schools; (2) a learning achievement test to be administered before and after the training; (3) a self-evaluation form for trainees on using the knowledge obtained from the distance training package in organizing history instruction in schools; and (4) an interview form for interviewing trainees who were trained with the distance training package on the organization of history instruction in schools. Statistics employed for verifying the efficiency of the distance training package were the E_1/E_2 efficiency index and t-test; while data obtained from the self-evaluation form for trainees of the distance training were analyzed with content analysis.

Research findings showed that the developed five units of the distance training package for social studies teachers on the organization of history instruction in schools had efficiency indices of 80.21/81.35 for Unit 1; 78.34/80.54 for Unit 2; 79.29/82.23 for Unit 3; 83.24/85.95 for Unit 4; and 82.87/84.05 for Unit 5; thus the efficiency indices of three units, namely, Unit 1, Unit 2, and Unit 3 met the 80/80 efficiency criterion, while those of Unit 4 and Unit 5 were above the efficiency criterion; the post-training achievement of trainees who were trained with the distance training package was significantly higher than their pre-training counterpart at the .05 level; and trainees in the sample reported that they had applied knowledge obtained from the training package in organizing history instruction in their schools more systematically and efficiently.

Keywords: Distance training package, History instruction, Social studies teacher

บทนำ

“ประเทศไทยบรรพบุรุษของเราละชีวิตมาเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินมาด้วยเลือดเนื้อ ด้วยชีวิต แต่เสียดายตอนนี้ ท่านนายก เขาไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์แล้วนะ ฉันก็ไม่เข้าใจ เพราะตอนที่ฉันเรียนอยู่ที่สวีเดนแลนด์ ไม่มีประวัติศาสตร์อะไรเท่าไร แต่เราก็ต้องเรียนประวัติศาสตร์ของสวีเดน ๆ แต่เมืองไทยนี้ บรรพบุรุษเลือดทาแผ่นดิน กว่าจะมาถึงที่ให้เรา นั่งอยู่กันอย่างสบาย มีประเทศชาติ เรากลับไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์ ไม่รู้ใครมาจากไหน เป็นความคิดที่แปลกประหลาด”

พระราชเสาวนีย์ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2551 ที่ทรงห่วงใยการเรียนการสอน “ประวัติศาสตร์ไทย” วิชาที่บ่มเพาะลูกหลานไทยได้รู้จัก เข้าใจ และภาคภูมิใจถึงรากเหง้า และความยากลำบากของบรรพบุรุษที่เสียเลือดเนื้อสร้างชาติสร้างแผ่นดินกว่าจะเป็นชาติไทย นับว่า พระราชเสาวนีย์ของพระองค์ท่าน ได้กระตุ้นให้นักวิชาการต้องหันมามองว่าเราให้ความสำคัญกับวิชาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ไทยมากน้อยเพียงใด

หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2503 ได้จัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์แยกออกมาเป็นรายวิชาหนึ่งต่างหาก และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงมาใช้หลักสูตรประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ได้จัดวิชาประวัติศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของหมวดวิชาสังคมศึกษา โดยจัดในลักษณะการบูรณาการ ต่อมามีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แบ่งการเรียนการสอนเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มภาษาไทย กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มศิลปะ กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มภาษาต่างประเทศ วิชาประวัติศาสตร์กลายเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้ดังกล่าว ได้กำหนดสาระที่เป็นองค์ความรู้ไว้ 5 สาระด้วยกันคือ

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็น 1 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ เน้นการมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก โดยกำหนดสาระการเรียนรู้ไว้ 5 สาระด้วยกัน ประวัติศาสตร์เป็นสาระที่กำหนดให้เป็นรายวิชาพื้นฐานที่แยกออกมาเป็น 1 รายวิชา ไม่ต้องบูรณาการกับสาระอื่น ๆ มีการกำหนดเวลาเรียนไว้อย่างชัดเจนและกำหนดตัวชี้วัดชั้นปีและตัวชี้วัดช่วงชั้นเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

แม้ว่าจะมีการเห็นความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ โดยการระบุไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ในมาตรา 23 (1) ระบุว่า “ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 2) ก็ตาม แต่การจัดการเรียนการสอนวิชา

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ที่ถูกต้อง กระบวนการคิดวิเคราะห์ และการสร้างจิตสำนึกความรัก ความภาคภูมิใจ และเห็นความเสียสละของบรรพบุรุษของชาติ ซึ่งจิตสำนึกดังกล่าวจะนำไปสู่ความสามัคคีและความรักในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยเสนอการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบและมีรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนที่สามารถนำไปสู่ปฏิบัติจริงได้ โดยจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ แนวทางการจัดหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลในวิชาประวัติศาสตร์ การเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์นี้ ผู้วิจัย จะจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดทำคู่มือนี้ จัดทำเป็นชุดฝึกอบรมทางไกล

สำหรับชุดฝึกอบรมทางไกลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาขึ้นนี้ ครูสังคมศึกษาสามารถใช้เป็นคู่มือในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้บรรลุเป้าหมายของการสอนประวัติศาสตร์ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80 / 80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาผลการนำชุดฝึกอบรมทางไกลที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูสังคมศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 58 โรงเรียน เขต 2 จำนวน 43 โรงเรียนและเขต 3 จำนวน 42 โรงเรียน รวม 143 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูสังคมศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในชั้นประถมศึกษา (ป. 1 – 6) และมัธยมศึกษา (ม. 1 – 6) ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sample Random) จึงมีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นจำนวนโรงเรียน ดังนี้ เขต 1 จำนวน 15 โรงเรียน เขต 2 จำนวน 11 โรงเรียน เขต 3 จำนวน 11 โรงเรียน แต่ละเขตสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ได้จำนวนครู 80 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการทดลองเป็น 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ประกอบด้วยประมวลสาระและแนวการศึกษา จำนวน 5 หน่วย ได้แก่

หน่วยที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์

หน่วยที่ 2 แนวทางการจัดหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

หน่วยที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

หน่วยที่ 4 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

หน่วยที่ 5 สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลในวิชา

ประวัติศาสตร์

นอกจากนั้น ยังจัดให้มี **สื่อเสริม** ได้แก่ สื่อปฏิสัมพันธ์ ที่เป็นการอบรมแบบเผชิญหน้าโดยวิทยากร เพื่อเสริมเติมเต็มให้การฝึกอบรมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมทางไกล เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกลเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

3. แบบประเมินตนเองของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกล ในการนำความรู้จากชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษาไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมจัดทำเป็นรายงาน (Self Report) ผลการใช้ชุดการฝึกอบรมทางไกล

4. แบบสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรม ผู้วิจัยนำชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา” ไปทดสอบหาประสิทธิภาพด้วยตนเอง ในขั้นทดลองใช้เบื้องต้น (Try Out) และขั้นทดลองใช้จริงหรือใช้ในสถานการณ์จริง (Trial Runs)

ขั้นทดลองใช้เบื้องต้น (Try Out)

ผู้วิจัยนำชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ไปทดสอบหาประสิทธิภาพด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนในการทดสอบประสิทธิภาพ 3 ขั้นตอน คือ การทดสอบแบบเดี่ยว แบบกลุ่ม และแบบสนาม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลในการประเมินประสิทธิภาพแบบเดี่ยว ผู้วิจัยนำชุดฝึกอบรมทางไกลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปทดสอบกับครูสังคมศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ จำนวน 4 คน โดยให้ทำแบบทดสอบก่อนเรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมทางไกล แล้วนำชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษาไปศึกษาด้วยตนเอง แล้วจึงให้ทำแบบทดสอบหลังเรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมทางไกล และให้ครูสังคมศึกษาทั้ง 4 คน ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับชุดฝึกอบรมในด้านภาษาที่ใช้ เนื้อหา และความยากง่าย

ผู้วิจัยนำผลจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทั้งก่อนและหลังเรียน และจากการทำกิจกรรม มาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมตามเกณฑ์ 80/80 เมื่อวิเคราะห์แล้วนำมาปรับปรุงชุดฝึกอบรม โดย นำส่วนที่เป็นข้อคิดเห็นของครูผู้สอนมาเป็นข้อมูลพิจารณาด้วย

2) การรวบรวมข้อมูลในการประเมินประสิทธิภาพแบบกลุ่ม ผู้วิจัยนำชุดฝึกอบรมทางไกลที่ได้ ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดสอบกับครูสังคมศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 คน โดยให้ทำแบบทดสอบ ก่อนเรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมทางไกล แล้วจึงนำชุดฝึกอบรมทางไกลให้ครูผู้สอนไปศึกษาด้วยตนเอง เมื่อศึกษาแล้ว ให้ครูผู้สอนทำแบบทดสอบหลังเรียน และให้ครูผู้สอนทั้ง 12 คน ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษา ชุดฝึกอบรมในแง่ของภาษา เนื้อหา และความยากง่าย ผู้วิจัยนำผลจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์และจาก การทำกิจกรรมมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมตาม เกณฑ์ 80/80 แล้ว ปรับปรุงแก้ไขชุดฝึกอบรม โดยนำความคิดเห็นของครูผู้สอนทั้ง 12 คน มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุง

3) การรวบรวมข้อมูลในการประเมินประสิทธิภาพแบบสนาม ผู้วิจัยนำชุดฝึกอบรมทางไกลที่ ได้ปรับปรุงจากการทดสอบหาประสิทธิภาพแบบกลุ่มมาแล้วไปประเมินประสิทธิภาพกับครูสังคมศึกษา ซึ่งเป็น กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกไว้แล้ว จำนวน 24 คน โดยให้ทำแบบทดสอบก่อนเรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วจึงนำชุดฝึกอบรมที่ปรับปรุงแล้ว ไปให้ครูผู้สอนจำนวน 24 คน ไปศึกษาด้วยตนเอง และเมื่อศึกษาเสร็จแล้ว จึงให้ทำแบบทดสอบหลังเรียน แล้วหาประสิทธิภาพของชุดการฝึกอบรมตามเกณฑ์ 80/80

ขั้นทดลองใช้จริง (Trial Runs)

เมื่อได้ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ประสมสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชา ประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 จากขั้นการทดลองใช้เบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยนำชุดฝึกอบรมทางไกลนี้ ไปทดลองใช้จริงหรือใช้ในสถานการณ์จริงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน โดยให้ศึกษาชุดฝึกอบรมทางไกลด้วยตนเองเป็นระยะเวลา 3 สัปดาห์ เมื่อศึกษาครบทั้ง 5 หน่วยแล้ว ผู้วิจัยจัดการฝึกอบรมในส่วน ของสื่อเสริม คือ การอบรมแบบเผชิญหน้า โดยระยะเวลาในการอบรม 2 วัน เพื่อเสริมเพิ่มเติมในการฝึกอบรม ทางไกลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การเขียนรายงานแบบประเมินตนเองของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกลเกี่ยวกับผลการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล ภายหลังจากฝึกอบรมแล้ว ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดทำแบบประเมินตนเองเพื่อรายงานว่าได้มีการนำความรู้จากชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษาไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีองค์ความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และจิตสำนึกความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นมาของชาติคนอย่างไร โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมจัดทำเป็นรายงาน (Self Report) ผลการใช้ชุดการฝึกอบรมทางไกล

3. การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกล

เมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกลได้ทำรายงานการประเมินตนเองเกี่ยวกับผลการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชา ประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก โดยสุ่มจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 80 คน ประมาณร้อยละ 10 แล้วนัดหมายเวลาเพื่อทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกล

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกล ทั้ง 3 ขั้นตอน คือแบบเดี่ยว แบบกลุ่ม และแบบสนาม ตามเกณฑ์ 80/80 จากสูตร E_1/E_2 (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2540 : 211) ดังนี้

การหาค่า E_1 ใช้สูตร

$$E_1 = \frac{\sum x}{\frac{N}{A}} \times 100$$

E_1 = ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเป็นร้อยละจากแบบฝึกปฏิบัติ

$\sum x$ = คะแนนรวมของกิจกรรมหรืองานทุกชิ้นที่ผู้เรียนทำได้ถูกต้อง

A = คะแนนเต็มของกิจกรรมหรืองานทุกชิ้นที่นำมาประเมิน

N = จำนวนผู้เรียน (กลุ่มตัวอย่าง)

การหาค่า E_2 ใช้สูตร

$$E_2 = \frac{\sum f}{\frac{N}{B}} \times 100$$

E_2 = ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์เป็นร้อยละจากแบบประเมินหลังเรียน

$\sum f$ = คะแนนรวมของการประเมินหลังเรียน

B = คะแนนเต็มของการประเมินหลังเรียน

N = จำนวนผู้เรียน (กลุ่มตัวอย่าง)

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมทางไกล การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมทางไกลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการอบรมแบบเผชิญหน้า ในขั้นทดลองใช้จริง (Trial Runs) โดยการทดสอบค่าที (t-test)

3. วิเคราะห์แบบประเมินตนเองของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกล การวิเคราะห์แบบประเมินตนเองของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกลซึ่งเขียนรายงานผลการนำความรู้จากการศึกษาชุดฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้กับผู้เรียน (Self Report) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุดฝึกอบรมทางไกล สำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ทั้ง 5 หน่วย มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ตามที่กำหนดไว้ 3 หน่วยคือ หน่วยที่ 1 80.21/81.35 หน่วยที่ 2 78.34/80.54 และหน่วยที่ 3 79.29/82.23 ส่วนหน่วยที่ 4 และหน่วยที่ 5 เกินเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ หน่วยที่ 4 83.24/85.95 หน่วยที่ 5 82.87/84.05

2. ผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดการสอนทางไกลหลังการฝึกอบรมสูงกว่าการก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผู้เข้ารับการศึกษาที่ใช้อนุศัลยกรรมทางไกลมีความเห็นว่าอนุศัลยกรรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ให้ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น ได้ขยายโลกทัศน์เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอนุศัลยกรรมทางไกลนี้เหมาะที่จะใช้เป็นคู่มือสำหรับครูสังคมศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาอนุศัลยกรรมทางไกล สำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา มีข้อนำสังเกตดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาอนุศัลยกรรมทางไกล สำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งอนุศัลยกรรมทางไกลที่ผู้วิจัยผลิตและนำไปทดลองประสิทธิภาพใน 2 ขั้นตอน คือขั้นทดลองใช้เบื้องต้น และขั้นทดลองใช้จริงนั้น พบว่าการทดสอบประสิทธิภาพอนุศัลยกรรมทางไกลขั้นทดลองใช้จริง ยังมีบางหน่วย คือหน่วยที่ 4 และหน่วยที่ 5 ที่มีประสิทธิภาพไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 80/80 ทั้งในส่วนของคะแนนฝึกปฏิบัติ และคะแนนจากแบบทดสอบหลังการฝึกปฏิบัติ คือสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพียงเล็กน้อย โดยเฉพาะในส่วนของคะแนนจากการฝึกปฏิบัติ เกินเกณฑ์มาเพียง 0.74 ในหน่วยที่ 4 และ 0.37 ในหน่วยที่ 5 ส่วนคะแนนทดสอบหลังการฝึกปฏิบัติ หน่วยที่ 4 เกินเกณฑ์ 3.45 และหน่วย 5 เกินเกณฑ์ 1.55 ซึ่งคะแนนจากแบบทดสอบหลังการฝึกปฏิบัติทั้ง 2 หน่วยสูงกว่าคะแนนแบบฝึกปฏิบัติ

การที่หน่วยที่ 4 และหน่วยที่ 5 ของอนุศัลยกรรมทางไกล มีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดต่างจากหน่วยที่ 1 – 3 ที่มีค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดนั้น ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า อาจเป็นเพราะเนื้อหาในหน่วยที่ 4 และหน่วยที่ 5 ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนการวัดและประเมินผลในวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งเนื้อหาสาระดังกล่าวผู้เข้ารับการศึกษาอาจมีความรู้ ความเข้าใจและเป็นเรื่องที่มีประสบการณ์การสอนมาแล้ว ทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหาในประมวลสาระอนุศัลยกรรม และสามารถปฏิบัติตามกิจกรรมและทำแบบทดสอบหลังฝึกปฏิบัติได้ดีกว่าหน่วยอื่น ๆ

เกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการกับผลลัพธ์ เป็นการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนในแง่ของพฤติกรรมต่อเนื่องหรือกระบวนการ หรือ E_1 คือพิจารณาจากผลของการประกอบกิจกรรมระหว่างเรียนจากประมวลสาระอนุศัลยกรรมทางไกล โดยการนำผลของการตอบมาให้คะแนนเปรียบเทียบกับประเมินผลลัพธ์ หรือ E_2 ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ไว้ คือ $E_1/E_2 = 80/80$ การยอมรับประสิทธิภาพของอนุศัลยกรรมทางไกลไม่ควรต่ำหรือสูงกว่า $\pm 2.5\%$

ในกรณีที่ประสิทธิภาพของอนุศัลยกรรมทางไกลมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือมีค่าเกิน 2.5% ต้องปรับกิจกรรมและแบบทดสอบแล้วทดลองใหม่ หากค่ายังสูงกว่า 2.5% ต้องปรับเกณฑ์ให้สูงขึ้น จากการทดสอบประสิทธิภาพอนุศัลยกรรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ที่พบว่าหน่วยที่ 4 และหน่วยที่ 5 นั้น ผลการทดสอบประสิทธิภาพมีค่าเกินเกณฑ์ที่กำหนดไว้เล็กน้อย ทั้งในส่วนของคะแนนแบบฝึกปฏิบัติหรือคะแนนจากกระบวนการ และคะแนนแบบทดสอบหลังฝึกปฏิบัติสูงกว่าเกณฑ์ ดังนั้น

2. จากการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามสมมุติฐานที่กำหนดไว้ แต่มีข้อสังเกตคือ คะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมเพียงเล็กน้อย คือแตกต่างกันเพียง 3.32 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อสอบหรือแบบประเมินก่อนและหลังเรียนยากเกินไป หรือผู้เข้ารับการอบรมมีเวลาน้อยในการศึกษาเนื้อหาในชุดฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อสังเกตนี้ไปปรับปรุงแบบประเมินก่อนและหลังเรียนต่อไป

3. ชุดฝึกอบรมทางไกล สำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ได้เสนอแนวคิดการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ โดยให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทำให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์มีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น ซึ่งข้อสังเกตนี้ มีอยู่ในรายงานของผู้ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลนี้ นอกจากนี้ การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาของสื่อและแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ไว้ในชุดฝึกอบรมทางไกล ทำให้ชุดฝึกอบรมทางไกลมีข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ ครูสังคมศึกษาจึงสามารถใช้เป็นคู่มือสำหรับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรมให้มีประสิทธิภาพต่อไป ทั้งนี้ครูสังคมศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมได้นำความรู้จากชุดฝึกอบรมไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มแนวคิดหรือเนื้อหาเกี่ยวกับการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้มากกว่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการที่เห็นความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ไทย วิชาที่บ่มเพาะลูกหลานไทยให้รู้จัก เข้าใจ และภาคภูมิใจถึงรากเหง้า และความยากลำบากของบรรพบุรุษที่เสียเลือดเนื้อสร้างชาติสร้างแผ่นดินกว่าจะเป็นชาติไทย ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อเสนอแนะนี้ไปเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกดังกล่าวต่อไป

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกล ให้ข้อสังเกตว่า ควรมีการให้แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินเจตคติ โดยเฉพาะการตรวจสอบหรือประเมินเกี่ยวกับจิตสำนึกความรัก ความภาคภูมิใจในชาติของตน ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปเพิ่มเติมในส่วนของการวัดและประเมินไว้ในประมวลสาระชุดฝึกอบรมทางไกลต่อไป เพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา เป็นชุดฝึกอบรมที่จัดทำเป็นคู่มือ ที่ครูสังคมศึกษาสามารถจะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาประวัติศาสตร์ มีกระบวนการคิด และมีจิตสำนึกและเห็นคุณค่าของบรรพบุรุษ และมีความรักชาติของตน อย่างเป็นระบบ

2) ชุดฝึกอบรมทางไกล สำหรับครูสังคัมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา นั้น สามารถใช้เป็นคู่มือเพื่อจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนในทุกระดับชั้นทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทุกชั้นปี

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ชุดฝึกอบรมทางไกล สำหรับครูสังคัมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นชุดฝึกอบรมทางไกลที่เน้นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อปฏิสัมพันธ์ ควรมีการวิจัยโดยใช้สื่อประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ

2) ชุดฝึกอบรมทางไกล สำหรับครูสังคัมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ควรมีการวิจัยในลักษณะดังกล่าว แต่เน้นเฉพาะการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพราะเอกสารหรือความรู้เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ไทยหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังไม่เผยแพร่มากนัก

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2493). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2493*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2493). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2493*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2508). *หลักสูตรประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2516). *หลักสูตรประถมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2515). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 1-2-3) พุทธศักราช 2503*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2515). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. 4-5) พุทธศักราช 2503*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2521). *หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2521). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2524). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2533). *หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2533). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2533). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สำนักวิชาการและ

- มาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). **คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- _____. (2513). **เอกสารประกอบการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร ในปีการศึกษาระหว่าง ชาติ อันดับ 1 ความ เป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา**. กรุงเทพมหานคร.
- _____. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- _____. (2545). **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- _____. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- โกศล มีคุณ และกัญญา ลินทร์ตันศิริกุล. (2537). “การประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา” ใน **ประมวล สาระชุดวิชาสาระและวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา**. หน่วยที่ 14 นนทบุรี บัณฑิตศึกษา สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2537). **อารยธรรมไทย พื้นฐานทางประวัติศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ปรกาศพริก.
- จี.พี.ฮิล. (2513). **คำแนะนำเรื่องการสอนประวัติศาสตร์**. แปลจาก Suggestion on Teaching of History โดยสำนักเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ชัยงค์ พรหมวงศ์. (2536). “การศึกษาทางไกลกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” ใน **ประมวลสาระชุดวิชา เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. หน่วยที่ 12 เล่ม 3 นนทบุรี บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์. (2540). “ชุดการสอนรายบุคคล” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา สื่อการศึกษา พัฒนสร**. หน่วยที่ 4 เล่มที่ 1 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2540). “ชุดการสอนทางไกล” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการศึกษา พัฒนสร**. หน่วยที่ 5 นนทบุรี สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- แดเนียลส์ โรเบิร์ต วี. (2520). *ศึกษาประวัติศาสตร์อย่างไรและทำไม*. แปลโดย ธิดา สาระยา กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2527). “ประวัติศาสตร์” ใน *ปรัชญาประวัติศาสตร์* ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ทวิช บุญแสง. (2544). *การศึกษาสมรรถภาพและความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถภาพของครูสังคมศึกษาในการสอน วิชาประวัติศาสตร์ไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิพย์เกษร บุญอาไพ. (2549). “สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการศึกษา” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อทางการศึกษา* หน่วยที่ 9 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธิดา สาระยา. (2529). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัตยยะ. (2525). *หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจเทรดดิ้ง.
- บุญเลิศ ส่องสว่าง. (2549). “สื่ออิเล็กทรอนิกส์” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อทางการศึกษา* (ฉบับปรับปรุง) หน่วยที่ 10 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรกมล จันทร์ชัย. (2544). *ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรเพ็ญ สันตะระกุล. (2534) “การศึกษาประวัติศาสตร์ไทย” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา 5 (ประวัติศาสตร์ไทย สำหรับครู)*. หน่วยที่ 1 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพศาล เรียนทัพ. (2544). *ผลของการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การตั้งถิ่นฐานอันมั่นคงในดินแดนประเทศไทย ในรายวิชา ส 028 ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในดินแดน ประเทศไทย ขอ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร*. วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- แฟรงค์ จี. วิลลิสตัน. (2527). “ขอบเขตและความมุ่งหมายของประวัติศาสตร์”. ใน *ปรัชญาประวัติศาสตร์* ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- มาตา อิงคนารค. (2524). *ประวัติศาสตร์นิพนธ์เบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ – ไทย*. ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. (2543, 6 พฤษภาคม). “นักวิชาการชี้ปฏิรูปประวัติศาสตร์”. *ไทยโพสต์*, หน้า 13.

- สมเชาว์ เนตรประเสริฐ วาสนา ทวีกุลทรัพย์ และทิพย์เกษร บุญอำไพ. (2550). “สื่อสิ่งพิมพ์สื่อเสียง สื่อภาพและเสียงเพื่อการศึกษา”. ใน *ประมวลสารชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน*. หน่วยที่ 12 นนทบุรี บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมพร จารุณฎ. (2540). *การจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมศักดิ์ ชูโต. (2527). “ประวัติศาสตร์”. ใน *ปรัชญาประวัติศาสตร์* ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สมสรวง พฤติกุล. (2548). “วิธีการประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์สารสนเทศร่วมสมัย”. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการสารสนเทศ ร่วมสมัยทางสังคมศาสตร์*. หน่วยที่ 13 นนทบุรี บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สิริวรรณ ศรีพล. (2536). “ประวัติศาสตร์กับการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนสังคมศึกษา”. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา สวัสดิ์และวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา*. หน่วยที่ 4 นนทบุรี บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2550). “วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ”. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาวิทยาการจัดการจัดการเรียนรู้*. หน่วยที่ 5 นนทบุรี บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สืบแสง พรหมบุญ. (2523). “สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในประเทศไทย”. ใน *สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ ในปัจจุบัน*. เอกสารสัมมนาประวัติศาสตร์ สมาคมประวัติศาสตร์แห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2527). “ปรัชญาประวัติศาสตร์”. ใน *ปรัชญาประวัติศาสตร์* ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนนทิพย์ บุญสมบัติ. (2544). “ประวัติศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา”. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา 2 ประวัติศาสตร์สำหรับครู*. หน่วยที่ 1 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุนนา ระบอบ. (2548). *รูปแบบการจัดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทยสำหรับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอาชีวศึกษา*. ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน) สาขาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานয়รัฐมนตรี. (2545). *พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 254 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 2545*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟิก จำกัด.
- อภิชาติ พงษ์ศรีหุลชัย และชาญชัย โตวิวัฒน์. (2549). “เทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจการเกษตร”. ใน *เอกสาร การสอนชุดวิชาสารสนเทศและการวิจัยทางธุรกิจการเกษตร*. หน่วยที่ 2 นนทบุรี สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- อารียา สีโรดม. (2545). *ผลของการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย.* วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อี. เอช. คาร์. (2527). *ประวัติศาสตร์คืออะไร.* ชาดิชชย พมมานานนท์ แปล สมาคมประวัติศาสตร์ กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษรเจริญทัศน์ (อจท.) จำกัด.
- อัจฉราพร ตันบรรจง. (2545). *ผลการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมืองเชียงใหม่.* วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Allen, Rodney F. (1967) "The Uses of History." *Social Education*. Vol. XXXI No. 4, (April) : 291-293
- Banks, James. A. (1977) *Teaching Strategies for the Social Studies : Inquiry, Valuing and Decision Making*. Second Edition. Mass: Addison-Wesley Publishing Company.
- Burroughs, Charlotte Dianne. (1997). *Popular Music in the History Classroom: A Case Study*. Ph.D., Dissertation. Mississippi State University Publication Number AAT 9818673
- Commager, Henry Steele. (1966) *The Nature and the Study of History*. Ohio: Charles E. Merrill Books, Inc., 1966.
- Ellis, Arthur K. (1986) *Teaching and Learning Elementary Social Studies*. Third Edition. Boston: Allyn and Bacon, Inc.
- Engelhardt, Leah and Muir, Sharon Pray. (1986) "Oral History in the Elementary School." *Paper Presented at the 1986 Annual Meeting of the National Council for the Social Studies*. New York: National Council for the Social Studies.
- Freeland, Kent. (1991) *Managing the Social Studies Curriculum*. Penn.: Technomic Publication Co.
- Krug, Mark H. (1967) *History and the Social Sciences*. Waltham, mass; Blaisdell Publishing Company
- Lewentain, Morris B. (1963) *Teaching Social Studies in Junior and Senior High Schools*. Ill.: Rand McNally.
- Liken, Paula Kay. (2009) *Museum Objects in the Secondary Classroom: A Comparison of Visual and Tactile aids to Learning* Ph.D. Dissertation. Arizona State University. Publication Number AAT 3360605
- Mchaffy, George L., Sitton, Thad, and Davis, O.L., Jr. (1979) "Oral History in the Classroom." *How to Do it*. Series 2, No. 8 Washington D.C.: National Council for the Social Studies.
- Murphy, Julia. (2007) *100+ Ideas for Teaching History*. 2nd Edition London : Continuum International Publishing Group.
- Ritter, Harry. (1986) *Dictionary of Concepts in History*. New York: Greenwood Press.
- Ruff, Thomas P. and Nelson, Jennifer T. (1998) *Classroom - Ready Activities for Teaching History and Geography in Grades 7- 12*. Boston: Allyn and Bacon.
- Osborne, Ruth. B. (1995) *Teaching History through Literature in a Second - Grade Class: A Case Study*. Ph.D. Dissertation. Utah State University Publication Number AAT 9620330

- Savage, Tom V. and Armstrong, David G. (1992) *Effective Teaching in Elementary Social Studies*. New York: Maxwell Macmillan International.
- Swan, Kathleen Owings. (2004) *Examining the Use of Technology in Supporting Historical Thinking Practices in Three History Classroom*. Ph.D., Dissertation. University of Virginia. Publication Number AAT 3135037
- Ward, Paul. (1971) "The Awkward Social Science: History." In *Social Science in the Schools*. I. Morrisett and W. Stevens, eds., New York: Holt Rinehart, and Winston, Inc.,